

Koneyrittäjien sukupolvenvaihdosten riskit

7.3.2025

Sukupolvenvaihdoksessa on 95 % tunnetta ja 5 % tekniikkaa. Koneyritysten sukupolvenvaihdoksen suunnittelussa, toteuttamisessa ja jälkihoidossa piileekin monia toimialalle tyypillisiä riskejä ja sudenkuoppia. Osa riskeistä liittyy luopujaan itseensä ja osa koneyrityksen jatkajiin. Koneyritysten toimialalta poistuu tulevina vuosina merkittävä määrä yrittäjiä ja konekuskeja eläköitymisen seurauksena. Samaan aikaan toimialalla on työvoimapulaa ja koneiden huoltokulut ja polttoainekulut ovat nousseet.

Luopujan sudenkuopat

Koneyrityksen perustaja ikääntyy, mutta tekee edelleen pitkiä työpäiviä koneyrityksessään. Hän ei ehdi suunnitella ajoissa sukupolvenvaihdosta tai ei ehdi kysyä neuvoa omistajanvaihdokseen yrityskonsulteilta. Usein luopuja havahtuu pohtimaan sukupolvenvaihdosta vasta sitten, kun yrittäjän terveys alkaa heikentyä, jaksaminen lopahtaa ja ikä painaa päälle. Kiireessä sukupolvenvaihdosta ei kannata toteuttaa, koska silloin ei ehditä hakea verottajan ennakkopäätöksiä tai valmentaa jatkajaa riittävästi yrityksen johtoon. Luopujalla pitäisi olla yrittäjäneläkevakuutus riittävällä tasolla, jotta hänellä olisi eläkkeellä ollessaan toivottu ansiotaso.

Yksi keskeisimmistä henkilöriskeistä on sopivan luopujan löytyminen. Perheen tyttäriä ei aina osata harkita koneyrityksen jatkajina. Toimialalla on yleistä naismetsäkonekuljettajien vähättely. Tyttäret tai naiset tulisi kuitenkin osata nähdä potentiaalisina koneyrityksen jatkajina. Nykyaikaiset tietotekniikka-avusteiset metsäkoneet eivät vaadi fyysistä voimaa ja naiskonekuljettajat pärjäävät koneiden kuljettajina siinä missä miehetkin. On syytä varmistaa, että valittu yrityksen jatkaja on aidosti kiinnostunut yrittämisestä ja haluaa jatkaa yritystoimintaa omasta halustaan. Ei isänsä toiveesta.

Luopujan ei koskaan pidä pitää itsestään selvänä, että seuraava sukupolvi on kiinnostunut ja halukas jatkamaan perheyrityksen liiketoimintaa. Avoin keskustelukulttuuri sukupolvien välillä edistää onnistunutta sukupolvenvaihdosta. Luopujan pitäisi myös avoimesti kertoa yrityksen liikeasioista jatkajalle eli siirtää hiljaista tietoa jatkajalle jo hyvissä ajoin ennen sukupolvenvaihdoksen toteuttamista. Hiljaisen tiedon eli kokemustiedon jakamisen panttaaminen voi hankaloittaa sukupolvenvaihdosta. Perheen sisällä pitäisi olla selkeä yhteisymmärrys eli konsensus siitä, kuka tai ketkä lapsista jatkavat koneyrittäjän perustamaa yritystä.

Perustajalla voi olla hankaluuksia luopua yrityksestä, yrittäjäelämäntavasta ja yritysverkostoista. Sukupolvenvaihdoksen jälkeen luopujalla ja jatkajalla saattaa olla sukupolvien välinen kuilu siinä, että heidän arvomaailmat ja johtamistyylit poikkeavat merkittävästi toisistaan. Edeltävä sukupolvi on voinut olla autoritäärinen johtamistyyliltään, kun taas seuraava jatkajapolvi korostaa osallistavaa ja keskustelevaa johtamistyyliä. Perustajan ei saisi liikaa vaikuttaa jatkajan tekemiin päätöksentekoon ja johtamiseen sukupolvenvaihdoksen jälkeen. Jatkajankin pitää antaa oppia tekemistään virheistä.

Perillisten tasapuolinen kohtelu perinnönjaossa. Mikäli yksi lapsi saa lahjoituksena yhtiön osakkeita, pitäisi muistaa huomioida muut rintaperilliset jollain muulla tavalla esim. lahjoittamalla kesämökki, kiinteistö, asunto-osake tai suora rahalahjoitus.

Sukupolvenvaihdoksessa myös luopujalla on teknisiä sudenkuoppia. Jotta luopuja saa TVL 48 §:n mukaisen sukupolvenvaihdoshuojennuksen ja välttyy kokonaan luovutusvoittoverolta, niin yrityksen pitää olla toiminut vähintään 10 vuoden ajan joko kommandiittiyhtiönä, avoimena yhtiönä tai osakeyhtiönä. Jos luopujalla on toiminimiyritys, se kannattaa muuttaa kommandiittiyhtiöksi tai osakeyhtiöksi. Lisäksi jatkajan on oltava rintaperillinen, veli tai sisko ja jatkajalle täytyy luovuttaa vähintään 10 % osakepääomasta tai yhtiöosuuksista. Luopujan veroriskinä voi olla mm. peitelty osingonjako, joten verottajan ennakkoratkaisu kannattaa hakea Oma Vero -palvelussa.

Jatkajan sudenkuopat

Jatkajalla on useita riskitekijöitä, kun hän valmistautuu sukupolvenvaihdokseen. Merkittävä riskitekijä on, jos jatkajalla ei ole kokemusta yrittämisestä tai koneyrittäjyyden toimialasta. Metsäkoneenkuljettajan tai muun soveltuvan koulutuksen puute on riski. Siitä ei ole haittaa, että muodollinen tutkinto on suoritettu, mutta siitä on haittaa, jos sitä ei ole. Jatkajalla pitäisi olla riittävä tietotaito liikeyrityksen johtamisesta. Mitä nuorempi ikä jatkajalla on, sitä enemmän häneltä vaaditaan henkistä valmiutta ottaa vetovastuu koneyrityksen johtamisesta. Jatkajan kannattaisi arvostaa edeltävän yrittäjän pitkää kokemusta toimialalta. Samoin kaikkia asioita kuten konekantaa, henkilöstöä, markkina-aluetta yms. ei pidä lähteä muuttamaan liian nopeasti. Viisas jatkaja tutustuu toimialan sidosryhmiin ja toimialan verkostoihin kaikessa rauhassa. Verkostoihin tutustuminen alkaa perheyrityksessä usein jo ennen koneyrityksen sukupolvenvaihdosta. Perheyrittäjän jälkikasvu kulkee usein koneyrittäjän mukana, joten toimiala tulee helposti tutuksi. Yhtenä jatkajaan liittyvänä henkilöriskinä on jatkajan motivaation puute.

Jos kauppahinta on liian matala, Jatkajan onkin syytä varmistaa verottajan ennakkoratkaisun avulla, että hänelle ei aiheudu yllättäviä veroseuraamuksia – kuten lahjaveroa – yrityksen luovutustilanteessa. Jatkajan haasteena voi hyvinkin usein olla liian korkea kauppahintapyyntö, rahoituksen saamisen vaikeus,

omarahoitusosuuden pieni määrä ja riittävien vakuuksien puute. Huhtalan (2024) mukaan rahoitusta kannattaakin kysyä pankin ja Finnveran lisäksi enkelisijoittajilta, starttirahana, investointitukena tai omistajanvaihdoksen valmistelutukena eli Leader-rahoitusta.

Jos taas yrityskauppahinta on ollut liian korkea, myös toimivan yrityksen liiketoiminta voi kärsiä. Yrittäjä joutuu nostamaan korkeaa palkkaa, jotta hän selviytyy yrittäjälainan maksusta. Jos yhtiö on ostanut omia osakkeitaan, niin yrityksen oman pääoman rakenne heikkenee ja kassa pienenee. Olisi suunniteltava, että yrityksen toimintaedellytykset ovat terveellä pohjalla myös perheen sisäisen sukupolvenvaihdoksen tilanteessa. yrityskauppa tai yritysjärjestelyt aiheuttavat kannattavuuden heikentymisen tai maksuvalmiuden heikkenemisen

Sukupolvenvaihdoksessa kannattaisi olla olemassa laadittu etenemissuunnitelma eli omistajanvaihdossuunnitelma. Tallin ja Katajavirran (2024) mukaan vain 4 % koneyrittäjistä on laatinut kirjallisen omistajanvaihdossuunnitelman. Kuitenkin 29 %:lla suunnitelma oli mielessä hautumassa.

Koneyrittäjien sukupolvenvaihdoksessa piilee henkilöriskejä, veroriskejä, liikeriskejä ja asiakasriskejä, joista luopujan ja jatkajien on hyvä tiedostaa. Nämä sukupolvenvaihdoksen riskit ovat sekä perheen sisäisiä että teknisiä seikkoja, joita luopujan ja jatkajan kannattaa keskustella avoimesti.

Sukupolvenvaihdoksen suunnitteluun ja toteuttamiseen on myös hyvä varata aikaa sekä luopujalle että jatkajalle. Sukupolvenvaihdoksen suunnittelussa ja toteuttamisessa on järkevää käyttää apuna joko omistajanvaihdosasiantuntijaa tai yrityskaupan asiantuntijaa.

Kirjoitus on osa Euroopan unionin osarahoittamaa Ratkaisuja maaseudun koneyritysten jatkuvuuteen ja kilpailukykyyn – RATKI-hanketta.

Taru Huhtala
KTT, asiantuntija TKI
SeAMK

Kirjoittaja toimii omistajanvaihdosasiantuntijana Seinäjoen ammattikorkeakoulussa. Hän on opiskellut sekä kauppatieteitä että talousoikeutta Vaasan yliopistossa.

Lähteet

Hautala, Taru (toim.) (2008). Vetäjä vaihtuu: Opaskirja yrittäjäpolvenvaihdoksiin. Suomen Yrityskummit ry.

Huhtala, Taru (2025). Naiset metsäkonealalla. SeAMK verkkolehti 12.2.2025. https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025021111498

Huhtala, Taru (2025). Koneyrittäjien osaamisen ja johtajuuden siirto alkaa perheyrityksessä jo lapsuudessa. SeAMK verkkolehti 11.2.2025. https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025021211741

Huhtala, Taru (2024). Sukupolvenvaihdoksessa yhdistyvät tunneasiat ja kovat, tekniset päätökset. Maaseudun Tulevaisuus.

7.10.2024. https://maaseuduntulevaisuus.fi/mielipide/a2e27ac0-e168-4e51-ad29-875b45591578

Huhtala, Taru (2024). Koneyrittäjien tulevaisuudennäkymät omistajanvaihdoksissa. SeAMK verkkolehti 11.10.2024. https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024100776219

Huhtala, Taru (2024). Sukupolvenvaihdoksen rahoitusmuodot. SeAMK verkkolehti 4.12.2024. https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024120499644

Huhtala, Taru (2024). Koneyrittäjän riskit ja riskienhallinta. Koneyrittäjä 10/2024. sivut 26-27.